

Studio Ritual Art

eigentijdse rituelen met verbeelding en schoonheid

Ida van der Lee
www.idavanderlee.nl
www.allerzielenalom.nl

Aanbod 2011

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Studio Ritual Art	3
Studio Ritual Art	4
1. Rituele kunstvormen	7
Namen zingen bij de vuurcirkel.....	8
Herinnerdingen.....	9
Droomwoorden	10
Het Hiernamaals	11
Breiende vrouwen.....	12
Tijdkantoor.....	13
Tafelen.....	14
Bekijk het van de andere kant	15
Cadeautjes aan de hemel.....	16
Engelenboodschap	17
Lijntje naar boven.....	18
Het Ganse Pad	19
Nestwarmte	20
Kubuslampen	21
Lotusbloemen	22
Wasgoed.....	23
Oneindige lijnen.....	24
Bladerenprojectie.....	25
Drijfbladeren.....	26
Voorbeeldgraven	27
2. Educatie	28
Kunstenaars en nieuwe initiatiefnemers	29
Workshops algemeen.....	30
Workshops voor amateurkunsten.....	31
Workshops voor nabestaanden.....	32
3. Algemene inrichting.....	33
Vuur.....	34
Licht.....	36
Verhuur	37

Studio Ritual Art

Contactgegevens:

Ida van der Lee

Studio: Winthontstraat 9, 1013 BR Amsterdam

Postadres: Mr. P.N. Arntzeniusweg 109 1hoog, 1098 BR Amsterdam

ida@idavanderlee.nl

06 41 38 28 31

www.idavanderlee.nl

www.allerzielenalom.nl

info@allerzielenalom.nl

Studio Ritual Art

De poëtische kracht van experimentele kunst maakt rituelen eigentijds en geeft ze verbeeldingskracht.

De huidige tijd maakt het noodzakelijk nieuwe vormen van ervaring mogelijk te maken als tegenhanger van de tendens naar verstedelijking en virtualisering. Maar ook omdat religie en traditionele gezamenlijke zin voor veel mensen zijn wegge gevallen. De nieuwe media benadrukken vooral het visuele en auditieve boven andere vormen van zintuiglijkheid. De moderne stad vraagt om nieuwe vormen van ontmoeten. Het ontwikkelen van nieuwe rituelen kan hierin een belangrijke rol spelen. Rituelen kunnen de aandacht voor reële ontmoeting met versterken.

Kunstenaar Ida van der Lee heeft zich de afgelopen jaren ontwikkeld tot een specialist in het vormgeven van rituelen van maatschappelijk belang. Herdenken en benoemen van situaties van verandering en verlies zijn haar focus. Dit uitgangspunt is niet van zomaar uit de lucht komen vallen. In eerdere projecten begeleidde zij de sloop van een arbeiderswijk, gaf zij het begrip 'cultureel erfgoed' een nieuwe invulling met De Zouttocht. Per boot bracht ze een vissershuisje uit het Zuiderzeemuseum terug naar huis en een schuurtje kreeg omgekeerd als bootje asiel in het museum.

Met het project Allerzielen Alom is er een sterk vernieuwende impuls aan onze dodencultuur gegeven. Een project dat zich sterk heeft ontwikkeld omdat het in een enorme behoefte voorziet. Vanaf 2005 zijn er zestig vieringen geweest met ruim 45.000 bezoekers. Het concept is inmiddels omarmd door kunstinstellingen en grote uitvaartorganisaties, maar ook door vele kleine uitvaartbegeleiders en gemeenten.

Studio Ritual Art is een culturele onderneming die projecten op het snijvlak van kunst en ritueel initieert, faciliteert en ontwikkelt. Met deze opzet waarborgt de Studio dat deze rituelen ingebed raken in de samenleving en een duurzaam karakter krijgen.

Studio Ritual Art ontwikkelt en verzamelt rituele kunstvormen waarin mensen kunnen participeren. Met een netwerk van getrainde professionals, amateurs en vrijwilligers wil Studio Ritual Art vorm geven aan gebeurtenissen waarin herinnering, afscheid of ingrijpende verandering centraal staan.

Deze rituele kunstvormen kunnen ingekocht worden. Studio Ritual Art verleent assistentie bij de uitvoering, geeft advies en onderwijs om nieuwe rituelen te ontwikkelen of aan te passen aan een nieuwe context. De rituelen spelen niet alleen in op gebeurtenissen waarbij onmacht en verlies een rol spelen, maar lenen zich ook voor communicatiedoelinden of als methode voor het doen van onderzoek.

Studio Ritual Art verrijkt de samenleving met rituele kunstvormen en betekenisvormende ontmoetingen met schoonheid en verbeeldingskracht. Studio Ritual Art is daarmee innovatief op het gebied van sociale duurzaamheid.

Over rituele kunstwerken

1. Een ritueel is een bewust gekozen vorm of gebeurtenis waarbij herhaling belangrijk kan zijn. Door inzet van de kunst zal de vorm zich telkens vernieuwen en aanpassen aan de situatie.
2. Een ritueel is samengesteld uit een totaalpakket van handeling, plek, geluid, decor, attribuut en taal. Hierdoor zijn alle kunstdisciplines mogelijk: beeldende kunst, poëzie, theater en muziek. Het publiek neemt deel aan het ritueel en maakt zo het kunstwerk af.
3. Er zijn twee bronnen. De eerste bron is de kunst of kunstenaar die met ideeën komt om rituelen te ontwerpen. De concrete vragen of behoeftes uit de samenleving vormen een tweede bron.
4. Studio Ritual Art werkt op het grensgebied van volkscultuur en autonome kunst. Dit leidt tot een functionele ontmoeting en samenwerking van professionele kunstenaars met amateurkunstenaars en gemeenschappen. Voor de deelnemers is het belangrijk dat zij herkenning vinden in de rituele taal en dat verhalen en herinneringen op een vanzelfsprekende manier naar buiten komen. Daarbij worden lokale of cultureel gebonden gebruiken ingezet.

De door ons ontwikkelde rituele kunstvormen zijn beschermd en mogen niet worden nageemaakt.

Werkerreinen

1. Gebeurtenissen waarbij onmacht en tegenstrijdigheden een rol spelen zoals bij herdenken, bij gedwongen vertrek van vluchtelingen of bij de sloop van huizen.
2. Onderzoek naar immaterieel erfgoed of verhalen. De rituelen roepen makkelijk associaties en gevoelens op die voorbij gaan aan de standaard verhalen of clichés.
3. Groeps gesprekken of kennismakingsmomenten. De kunstvormen ervoor zorgen dat deelnemers op een authentiek niveau gaan communiceren.

Producten en diensten

1. Rituele kunstwerken ontwikkelen die besteld kunnen worden. Deze rituele kunstwerken worden als 'gereedschappen' in de ruimste zin van het woord gebruikt. Ze geven de mogelijkheid herinneringen vast te houden, verhalen door te geven en gemeenschappelijke betekenissen te ontdekken. Studio Ritual Art legt een netwerk aan van getrainde (amateur)kunstenaars, getrainde ritueel begeleiders aan. Studio Ritual Art bemiddelt tussen kunstenaars en organisatoren van projecten.
2. Studio Ritual Art komt telkens met nieuwe producties, test deze uit en vertaalt ze in krachtige concepten. De producties zijn **zowel uit eigen initiatief genomen als in opdracht gegeven**.
3. Studio Ritual Art ondersteunt nieuwe initiatieven geïnspireerd door Allerzielen Alom en verleent assistentie bij de uitvoering ervan.
4. Studio Ritual Art ontwikkelt workshops, masterclasses en trainingen voor de (amateur)kunstenaars, nieuwe initiatiefnemers en vrijwilligers. Deze worden verzorgd door ervaren en getrainde kunstenaars.

Aanbod

In deze bundel staat het aanbod van 2011 beschreven. Het omvat achttien rituele kunstwerken en een groot aanbod aan workshops en masterclasses voor verschillende doelgroepen. Alles wat in deze bundel is beschreven kan besteld worden voor herdenkingsbijeenkomsten of als ontmoetings- of communicatiemiddel.

De rituele kunstwerken hebben meestal interactieve en evocatieve eigenschappen. Ze halen op een natuurlijke manier herinneringen naar boven en roeren diepe lagen aan. Schoonheid is bij de kunstwerken ook een belangrijk criterium. De verschillende vormen zijn ontwikkeld door kunstenaars binnen de masterclasses van Allerzielen Alom. Elk jaar worden er nieuwe kunstvormen ontwikkeld en aan het aanbod toegevoegd. Het zijn beschermde kunstvormen en mogen niet worden nagemaakt. Achterin de bundel staan de prijzen vermeld.

Indien initiatiefnemers het concept willen overnemen dan kan dat door een masterclass te volgen of middels een op maat gemaakt traject voor een werkgroep van 4 - 8 mensen. Het gedachtegoed van Studio Ritual Art en Allerzielen Alom is specifiek en is er op gericht om versleten clichés doorbreken. Het doorgronden van het gedachtegoed is daarom essentieel en een voorwaarde om het concept te kunnen gebruiken.

Binnen een scala aan workshops, masterclasses en bijeenkomsten kunnen ook vrijwilligers, overige medewerkers, nabestaanden en amateurkunstenaars vaardigheden leren. Zo zal er een uitgebalanceerde mix ontstaan van professionele kunst, amateurkunst en volkscultuur.

1. Rituele kunstvormen

Namen zingen bij de vuurcirkel

interactief - ritueel - muzikaal

Zangers staan in een kring om een vuurcirkel. Daaromheen staat een kring met boomstammen opgesteld waarop bezoekers plaatsnemen. Bezoekers schrijven de naam van een overledene op een briefje. Een gastvrouw neemt het aan en geeft het aan de zangers. Zij zingen de naam a capella als een 'mantra'. Het vuur wordt zorgvuldig gestookt en een spot belicht de opstijgende rook. Vuur, rook en zang zijn een samenspel. Het namen zingen bij de vuurcirkel heeft levert spirituele ervaringen op.
© Allerzielen Alom / Daphne Questro, Reinier Kurpershoek en Ida van der Lee

Kunstenaars

Zangeres en stembevrijder Daphne Questro (1964) 6824 AD Arnhem, www.daphnezingt.nl
Beeldend kunstenaar Reinier Kurpershoek (1959) 1551 PD Westzaan, www.kurpershoek.net

Praktisch

Voor het zingen bij de vuurcirkel is een plek nodig van 12 x 12 meter. Het liefst bij een grote boom en een akoestisch rustige plek (geen grint of snelweg in de omgeving). Verder zijn er boomstammen, elektra, een goed ingewerkte gastvrouw of -heer en twee assistenten nodig voor in- en uitladen. Verder is een kan en bekertjes met warme drank tijdens de viering bij de locatie nodig.

Herinnerdingen

interactief – associatief – monumentaal

‘Herinnerdingen’ is een ritueel waarbij bezoekers een kastje inrichten met een voorwerp dat herinneringen oproept aan een overledene. De verzameling voorwerpen waar men uit kiest is met zorg samengesteld en op een tafel uitgesteld. Een speciaal ontworpen scharnierend meubel met nisjes is een sfeervolle blikvanger. De nisjes met lichtjes geven een oriëntaalse, sprookjesachtige sfeer en is aansprekend voor kinderen. ‘Herinnerdingen’ laat verhalen klinken aan de hand van voorwerpen.

© Allerzielen Alom / Ida van der Lee

Andere toepassingen

‘Herinnerdingen’ is ontwikkeld voor *ALLerzielen Alom* maar is ook voor andere situaties geschikt. Het is bijvoorbeeld een mooie manier om aan de hand van een objecten een voortelrondes te doen tijdens bijeenkomsten.

Kunstenars

Ida van der Lee heeft gedurende de ontwikkeling van dit rituele kunstwerk een opdrachtgevende en regisserende rol. Maaïke Rozenburg startte ermee in 2007. In 2009 heeft Ella Nitters de kast ontwikkeld.

Praktisch

Nodig:

plek van minimaal 5 x 8 m

Grote tafel

verlichting

Droomwoorden

poëtisch – monumentaal – sereen

Een kunstenaar beweegt rustig over het terrein met een kruiwagen vol grote houten letters. De letters legt ze op onverwachte plekken neer en vormen woorden. Zo kun je ineens woorden als 'vaarwel', 'stilte', 'hemelsblauw' of 'universum' tegenkomen. Later worden een paar letters verwisselt en transformeren de woorden. De teksten komen tot leven en kunnen tot onverwachte betekenissen leiden. 'Droomwoorden' is een verrassend, steeds veranderend kunstwerk.

© Allerzielen Alom / Tine van Wel

Toepassing

'Droomwoorden' is ontwikkeld voor *Allerzielen Alom*. De woorden die voor dit kunstwerk zijn gekozen hebben op een indirecte manier te maken met de dood en afscheid. Het is ook heel geschikt voor andere toepassingen en evenementen.

Kunstenaar

Tine van Wel, 1982, 1067 CT Zaandam is grafisch vormgever maar werkt ook autonoom. Ze heeft een fascinatie voor letters en typografie. www.tinevanwel.nl

Praktisch

Nodig:

kruiwagen

diverse lang gerekte open plekken van ongeveer 4 meter

Het Hiernamaals

poëtisch – beeldend – humoristisch

‘Het Hiernamaals’ is als een huis voor de doden verbeeld. Gemarkeerde plekken stellen kamers voor en elke ‘kamer’ is omschreven met een poëtische tekst op een kussentje. Zo is er de ‘kamer voor mild gestemden’ of de ‘kamer van de woede waar gerookt wordt’. De teksten zijn humoristisch en filosofisch tegelijk. Bezoekers kunnen een kaars zetten in een kamer die hen aanspreekt. Er zijn ook kamers voor negatieve emoties dat in een belangrijke behoefte blijkt te voorzien.

© Allerzielen Alom / Ida van der Lee

Kunstenaars

Concept: Ida van der Lee

Vormgeving kussens: Linda van Sommeren (1983) is grafisch vormgever en woont in Arnhem. Teksten: Harm Hajonides is dichter en kunstenaar en woont in Amsterdam.

Praktisch

Nodig:

een ruime open plek van minimaal 10 meter maal 25 meter
100 tot 200 grafkaarsen met een lange aansteker
een ritueel begeleider

Breide vrouwen

actief- verbindend - vrolijk

'Breide vrouwen' is een uitnodiging om 'ermee voor de draad te komen', 'de draad weer op te pakken' en 'gevallen steken op te halen'. Onder het toezien van oudere breide vrouwen (in een geprojecteerde film) kan de bezoeker een pennetje mee breien. Tijdens het breien komen verhalen over handwerken, over oma's en moeders vanzelf naar boven. 'Breide vrouwen' is een interactief ritueel en een ode aan de moederfiguur. Handwerken is universeel en al breide halen mensen verhalen op.

© Allerzielen Alom / April Bergvik

Kunstenaar

April Bergvik, (1965) 1078 RL Amsterdam en is beeldend kunstenaar. Fotografie, film, performance en tekst zijn haar specialismen. www.aprilbergvik.com
Dit kunstwerk is gemaakt voor *Allerzielen Alom* in samenwerking met de twee breide vrouwen van de Zusterkring uit Edam.

Praktisch

elektra plus bekabeling
diatafel
een scherm of witte muur
oud tafeltje

Tijkantoor

filosofisch - interactief - humorvol

Tijd is een groot geschenk in het leven. Bezoekers krijgen daarom op een ludieke manier 'tijd' uitgedeeld; een briefje met een stempel van een klok zonder wijzers. Bezoekers kunnen ook 'tijd' aan anderen schenken. Daarvoor zijn verschillende soorten tijd te koop: tijd voor een glaasje wijn, leef-tijd of een momentje geluk. Deze levendige performance zet mensen aan het denken over hun tijd. Er wordt gespeeld met het idee dat de levenden de tijd hebben, en voor de doden de tijd is gestopt.

Het is een ambtelijke setting met klokken, wijzerplaten, zandlopers, stempels, briefjes en een loketje. Een humorvol ritueel met een ernstige ondertoon.

Kunstenaar

Ada Leenheer (1956) 1985 BA Driehuis N-H en is beeldend kunstenaar.

Praktisch

een geschikte, rustige plek (graag in overleg met ons)
evt. een of twee karakteristieke oude tafeltjes

Tafelen

schoonheid - interactief - herinnering

'Tafelen' is setting waar de doden aan een prachtig gedekte tafel met serviesgoed, fonkelend glaswerk en kaarslicht kunnen dineren. Bezoekers kunnen met een keramiekstift op lege borden schrijven over eet- en tafelgewoontes, voedselvoorkeuren en lievelingsgerechten van de overledenen. Het bord wordt op de mooi gedekte tafel gezet. Op deze manier kan 'hun' dode ook aanschrijven. Aan het einde van de avond kan het bord voor € 2,50 meegenomen worden.

© Allerzielen Alom / Eline Pullen en Ida van der Lee

Kunstenaar

Eline Pullen (1984), 2712 HJ Zoetermeer en is (grafisch) ontwerper.

Praktisch

grote tafel van minimaal 4 of 6 meter lang en 2 m breed,

2 kleine tafeltjes om aan te schrijven

2 stoelen

evt. partytent voor de regen

evt. tweedehands wit serviesgoed zonder versieringen

Bekijk het van de andere kant

interactief - intiem - indringend

Op de begraafplaats staat een kleine verlichte caravan. Bezoekers worden persoonlijk uitgenodigd binnen te komen. In de intieme ruimte hangt een sfeer van een andere wereld. De bezoeker krijgt een invulbrief die aan de overledene gericht is. De bezoeker maakt de brief op een persoonlijke manier af. Achter het woord "Lieve...." komt de naam van de dierbare persoon en achter een zin als: "Nu ik aan je denk...." vult de brieven-schrijver in wat hij of zij mist of zich herinnert.

Dan vindt de omkering plaats. Bij "Lieve..." wordt de eigen naam ingevuld en bij de afzender de naam van de overledene. Dit geeft een heel ander gevoel, ineens begroet de overledene de brieven-schrijver.

'Bekijk het van de andere kant' is een ritueel waarbij inbeelding op een krachtige manier zijn werk doet. Er vindt een indringende bewustwording plaats. De overledene voelt ineens heel dichtbij.

© Allerzielen Alom / Annemarie Corman

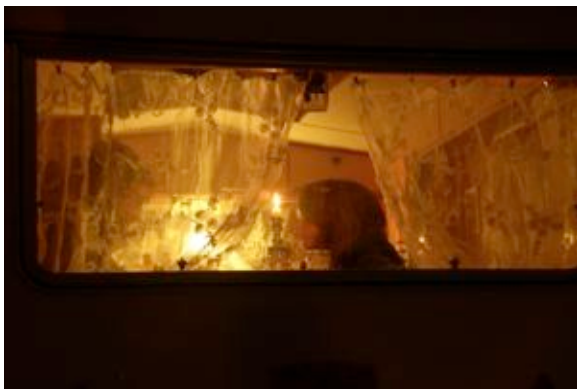
Kunstenaar

Anne-Marie Corman (1958), 1051 CS Amsterdam en is beeldend kunstenaar en docent.

<http://www.sstcorman.com>

Praktisch

een rustige plek voor de caravan
elektra

Cadeautjes aan de hemel

persoonlijk - interactief - chinees ritueel

Een marktkraam op de begraafplaats, doodnormale voorwerpen als een paar schoenen, een tas, een bal, een plantje....

Ze zijn allemaal van papier en het zijn cadeautjes voor de doden. Nabestaanden kiezen een cadeautje uit, kopen het en gaan het vervolgens verbranden in een grote schaal met kolen zodat ze met de rook mee naar de hemel gaan.

Deze kunstvorm is geïnspireerd op een Chinees gebruik waar men papieren geld en voorwerpen verbrand voor de doden. De cadeautjes zijn handgemaakt door de kunstenaar. Ze maakt ze zelfs ter plekke op verzoek. Ze wil met dit werk graag een brug slaan tussen twee culturen waarmee ze is opgegroeid.

© Allerzielen Alom /Hoi Shan Mak

Kunstenaar

Hoi-Shan Mak (1984), 5021 D1 Tilburg en is beeldend kunstenaar. www.hoesmak.nl

Praktisch

een geschikte plek
een partytent in geval van regen
verlichting
vuurkorf of verbrandplek

Engelenboodschap

interactief - persoonlijk - mystiek

‘Engelenboodschap’ is een interactief ritueel waarin bezoekers worden uitgedaagd op een positieve manier te biechten. De bezoeker tekent naar eigen idee een engel op papier. De tekening wordt geanalyseerd. Is het Gabriel, Michael of Rafael. In het biechthokje komt in een gesprek naar voren wat voor een mooie boodschap de eigen getekende engel voor de bezoeker in petto heeft.

Kunstenaars

Lieke van Hoogenhuyze (1984), 1094 PE Amsterdam, is dramaturg voor theater en deed onderzoek naar engelen. Mechtild Prins (1960), 1019 SB Amsterdam, is theatermaakster gespecialiseerd in documentairetheater en is docent.

Praktisch

plek om biechtstoel op te stellen
een tafeltje met twee stoelen
een plek om te tekenen

Lijntje naar boven

beeldend – rustig – poëtisch

‘Lijntje naar boven’ is een serene, beeldende performance. Een vrouw zit aan haar spinnewiel te spinnen. Er ligt een berg wol en er grazen schapen rond. De gesponnen wol gaat rechtstreeks naar de hemel doordat er een ballon aan verbonden is. Bezoekers kunnen het rustig aanschouwen.

Met dit kunstwerk wordt een plek van rust en ruimte gecreëerd die naar andere dimensies voert. De lijnen suggereren een contact tussen het aardse en het hogere. Het spinnewiel roept associaties op over het leven en het eeuwige. Het wiel en de lijnen zijn symbolen die binnen alle wereldreligies of denkwijzen betekenis hebben. De wol en de schapen staan voor warmte en zachtheid.

© Allerzielen Alom / Jairi Terpstra

Kunstenaar

Jairi Terpstra (1985), 3514 BL Utrecht, is theatermaker. Ze heeft Theaterbureau Kleefkracht opgericht. Daarmee wil zij direct of indirect de kleefkracht tussen mensen zijn. Ook wil zij theater en verbeelding in de samenleving van nu brengen.

Praktisch

elektra
lampen op de lijnen
een stoel
schapen binnen een hekwerk
open plek

Het Ganse Pad

diepgaand – persoonlijk – interactief

Bezoekers spelen een spelletje ganzenbord dat langs mooie, moeilijke en grappige momenten uit hun leven voert. Ganzenbord is een ritueel waarbij verhalen in een gespreksvorm loskomen. Mensen worden speels uitgedaagd om hun doden te herdenken aan de hand van mijlpalen en herinneringen. Mensen kunnen alleen, in tweetallen of kleine groepjes deelnemen en zo herdenken.

Het Ganzenbord is gesneden uit wit vilt en heeft een groot formaat. De handgemaakte houten ganzen en dobbelstenen staan respectievelijk voor geluk en het lot.

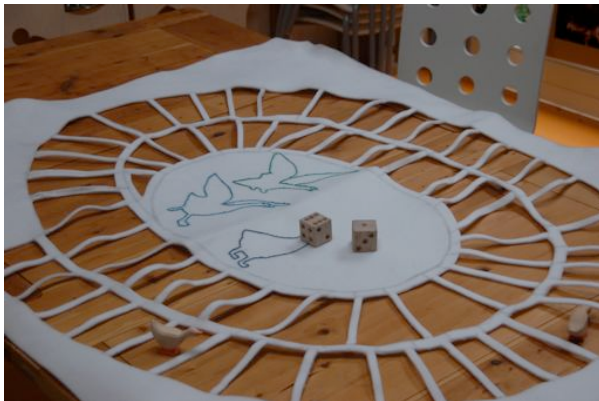
© Allerzielen Alom / Ida van der Lee

Praktisch

tafel van 150 x 200 cm

licht

afdakje / partytent

Nestwarmte

gezellig – poëtisch – beeldend – verbindend

‘Nestwarmte’ is een omgebouwde tandemfiets met een tafel waarboven een groot, mooi verlicht nest hangt. Onder het nest kunnen mensen aan een tafeltje thee drinken. Dat is gezellig, maar voelt ook beschermend. ‘Nestwarmte’ is een bijzondere theeceremonie met oude theekopjes en poëtische theesoorten zoals ‘lichtkrans’, ‘droomweide’ en ‘engelenzang’. © Allerzielen Alom / Ans Bakker

Toepassing

‘Nestwarmte’ is ontwikkeld voor *Allerzielen Alom*. Daar fietst ‘Nestwarmte’ van graf naar graf. De fiets zou behalve voor de viering ’s avonds ook in de middag ingezet kunnen worden om bezoekers van de begraafplaats te voorzien van bloemen, kaarsen of ander decoratiemateriaal om het graf te versieren. In overleg kan ook een andere toepassing gevonden worden voor dit rijdende nest.

Kunstenaar

Ans Bakker (1963), 3824 LR Amersfoort, is theatervormgever en beeldend kunstenaar.

Praktisch

paden nodig waarop gefietst kan worden (grintpaden zijn ongunstig). Kan ook stilstaan. een stroompunt voor licht en waterkoker

Kubuslampen

beeldend - sfeermaker - lichtbron - exotisch

Dit kunstwerk bestaat uit vier grote kubuslampen met uitgesneden bloemmotieven. De lampen geven mysterieuze schaduwen en prachtig sfeervol licht. Zo ontstaan er poëtische beelden

De 'Kubuslampen' zijn ontworpen voor *Allerzielen Alom*. Ze kunnen zelfstandig functioneren en ook voor andere gelegenheden worden ingezet. In samenspraak kunnen er ruimtes op een gepaste manier worden ingericht. Daarvoor kunnen ook producten worden ontwikkeld.

Kunstenaar

Aida Rifai woont in Amsterdam en is interieurarchitect en productontwerper.

Praktisch

Maten lampen: 66 x 66 x 102 (h), 51 x 51 x 71(h), 51 x 51 x 86(h), 81 x 81 x 57(h)
elektra en verlengsnoeren om de lampen onderling met elkaar te verbinden

Lotusbloemen

Schoon – sereen

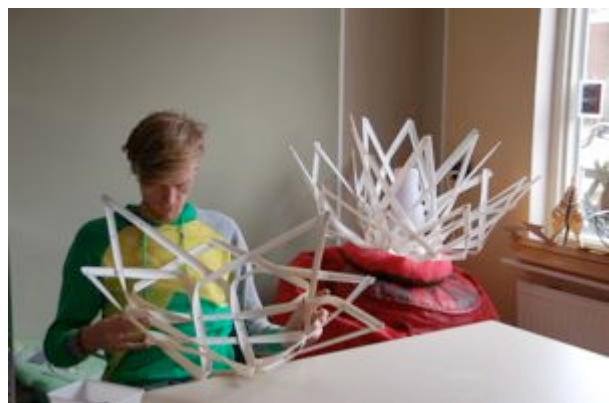
Een serie handgemaakte lotusbloemen waarbinnen een lamp of kaars gezet kan worden. Het geeft prachtige schaduwen. Het kan al drijfobjecten dienen, ze kunnen op tafels of op de grond gezet worden.

Kunstenaar

Productontwerper Dinand Daling maakte deze lotusbloemen van kringloopmateriaal in het kringloopatelier De loop der dingen te Deventer, een project van Ida van der Lee.

Praktisch

Plekken opties: vijver of sloot, binnenruimtes, langs een pad of op een veld.

Wasgoed

beeldend – verrassend – poëtisch

‘Wasgoed’ is een waslijn met witte kledingstukken met daarop woorden die een relatie uitdrukken, zoals pa, ma, held, collega, minnaar of buurvrouw. Het bracht mensen op het idee om ook andere mensen dan hun familie of vrienden te gedenken. Tegelijkertijd is het een beeld van opdrogende contacten en herinneringen waar we ons door dit beeld pijnlijk van bewust worden. Wasgoed is een beschouwend en verrassend werk.

Kunstenars

Het wasgoed is een cocreatie van Itie Langeland en Ida van der Lee.

Praktisch

een hele lange waslijn (10 tot 20 meter)

Oneindige lijnen

beeldend - installatie - verbindend - interactief

‘Oneindige lijnen’ is een web van witte gespannen elastieklijnen. De lijnen gaan continu door zonder begin- of eindpunt. Het is een treffend beeld omdat het tegelijkertijd open en gesloten is. Het is transparant maar geeft toch het gevoel van bescherming. ‘Oneindige lijnen’ is een installatie die zelfstandig functioneert of waaraan mensen iets toe kunnen voegen zoals bijvoorbeeld belletjes, briefjes of bloemen.

In de context van Allerzielen Alom verbeeldt deze installatie het netwerk van de doden die om ons heen zijn en de lijntjes waarmee we ons verbonden voelen.

Kunstenaars

Willemijn Faber, 2104 WG Heemstede en Simone de Groot, 2014 TS Haarlem. Ze zijn beide beeldend kunstenaar op zoek naar beelden die rust en troost bieden.

Praktisch

Voor ‘oneindige lijnen’ is er binnen of buiten een plek nodig met veel -letterlijke- aanknopingspunten om de lijnen aan vast te knopen. Een extra hoge ladder is fijn, niet verplicht. Opbouw door de twee kunstenaars duurt ongeveer een dag. Het werk is weersbestendig, maar verandert onder invloed van het weer van uiterlijk, wat een extra lading kan geven. Door de regen gaan de lijnen bijvoorbeeld doorhangen en door de wind gaan de lijnen vibreren. De afbouw gaat zeer snel.

Bladerenprojectie

Beeldend - subtiel - Luchtig

'Bladerenprojectie' is een animatie van omhoog dwarrelende bladeren die geprojecteerd kunnen worden op gebouwen of andere objecten. De bladeren zijn getekende witte lijnen en steken mooi af in het donker. Het is een animatie die goed past in de herfst en het doet denken aan het verglijden van de tijd.

In overleg kunnen ook andere animaties of videotekeningen worden gekozen. Het is een zelfstandig functionerend kunstwerk en is multi-inzetbaar.

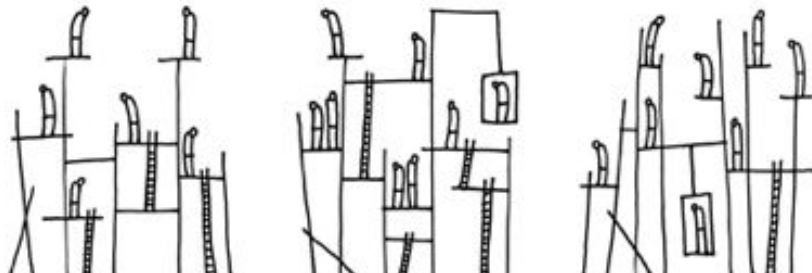
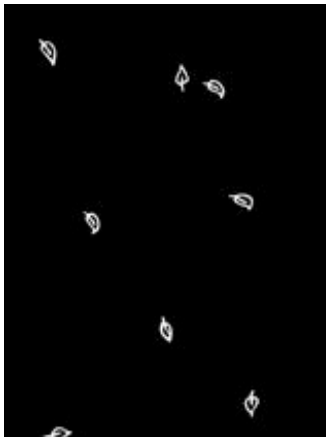
Kunstenaar

Rachel de Boer (1967) 1021 PE Amsterdam en is beeldend kunstenaar gespecialiseerd in audiovisuele media. <http://www.floatingmedia.nl/>

Praktisch

stroomvoorziening

plek of stelling waar de beamer en dvd speler droog en veilig staan.

Drijfbladeren

beeldend - poëtisch - lichtvoetig

‘Drijfbladeren’ zijn drijfobjecten in de vorm van bladeren. Het zijn witte piepschuimen vormen van gemiddeld 30 cm met een zwart beschilderde zijkant. Elke vorm is met een steen verankerd in het water. In kleine of grote groepjes drijven de bladeren in het water, aangelicht door een lamp. De uitgelichte piepschuimen bladeren drijven rustig, verstild en poëtisch in het water. De objecten doen denken aan vergankelijkheid en passen goed in het herfstseizoen. Tegelijkertijd hebben de bladeren ook de vorm van een kaarsvlam.

Toepassing

Dit kunstwerk is gemaakt voor *Allerzielen Alom*. Het is een zelfstandig functionerende installatie. De drijfbladeren zijn eventueel te combineren met de videoprojecties van het kunstwerk ‘Bladerenprojectie’.

Kunstenaar

Rachel de Boer, 1021 PE Amsterdam, is multimedialkunstenaar en audiovisueel kunstenaar. www.floatingmedia.nl

Praktisch

stroom met lichtspots
bootje

Voorbeeldgraven

Inspirerend - sfeervol - origineel

In het verlengde van de inspiratieavonden (zie hoofdstuk educatie) voor nabestaanden kan een kunstenaar op lege plekken een decoratie aanbrengen al ware het een graf. Het brengt mensen op ideeën wat ze met een graf zouden kunnen doen. Voor de avond zelf is het een sfeermaker maar het zal zeker een inspiratiebron zijn voor de viering van het volgende jaar. In sommige gevallen kunnen ook graven aangewezen worden om te versieren. Bijvoorbeeld als er geen grafeigenaren meer op rusten.

Kunstenaar

Mirjam Bakker, 1964, 1442 LH Purmerend, www.mirjambakker.nl
Discipline: beeldende kunst en kunsteducatie.

Voorbeeldgraven: zorgvuldig geordende verzamelingen van bijvoorbeeld kostuum, bestek of natuurproducten.

Praktisch

Lege plekken tussen graven
(Monumentale) graven waar geen rechten meer op rusten

2. Educatie

Kunstenaars en nieuwe initiatiefnemers

Masterclasses voor kunstenaars

Tijdens driedaagse masterclasses krijgen (jonge) professionele kunstenaars een goed beeld van Studio Ritual Art aangeboden. Zij gaan aan de slag om nieuwe rituele kunstwerken of workshops te ontwikkelen voor amateurkunstenaars of deelnemers. Sommige kunstenaars zullen zelfstandig gaan werken, anderen gaan samenwerken met elkaar of met amateurs of vrijwilligers. Deze masterclass is een samenwerking met Cultuur Ondernemen, en kan in de toekomst ondergebracht worden bij (amateur) kunstinstellingen.

De rituele kunstwerken die dit jaar ontwikkelt worden moeten getest worden. Ze zijn nog niet doorontwikkeld en de kunstenaar zijn nog niet ingewerkt. De prijzen liggen daarom lager. Zie prijslijst.

Masterclasses of coachtrajecten

Velen zijn geïnspireerd door Allerzielen Alom en willen zelf ook 'iets dergelijks' organiseren. Wat dat 'iets' is kan uitgevonden worden in de masterclasses met een open inschrijving of in op maat gemaakte coachtrajecten groepen. We gaan onderzoeken wat voor hen mogelijk is, hoe ze hun eigen kompas aan waardes en criteria kunnen creëren. Het gedachtegoed van Ida van der Lee is het uitgangspunt maar niet maatgevend omdat iedereen andere motieven heeft. We onderzoeken de essentie en de waarde van kunst is.

Coaching on the job

De kunstenaars en de nieuwe initiatiefnemers die werkelijk gaan uitvoeren worden verder gecoacht in het proces. Elk moment in het proces kan aanleiding zijn voor een telefonische vraag, op per email. Maar een aantal afspraken of intervisie momenten zijn noodzakelijk om weer nieuwe inzichten of oplossingen aangeboden te krijgen.

Workshops algemeen

Informatieavonden

Wat is Allerzielen nieuwe stijl en de rol de van de kunst en gemeenschap hierin. Het toewerken naar een herdenkingsavond is een proces waarin betrokkenheid van en overdraagbaarheid aan de gemeenschap cruciaal is. Deze informatieavond staat in het teken van kennismaking en uitwisseling van behoeftes en ideeën en het werven van vrijwilligers en deelnemers. Door Ida van der Lee en/ of lokale initiatiefnemers.

Vuur- en lichtworkshops

Praktische en inhoudelijke aspecten van vuur en licht binnen een herdenkingsavond. Vuur is een levend materiaal dat sfeer geeft, gevoelens laat zien en een spirituele kant heeft. De mens is vuur gegeven om te verwarmen, te eten en te verlichten. We gebruiken vuur vanwege de schoonheid en kwetsbaarheid. Vuur is een moeilijk materiaal en niet zonder risico's. Het kan zomaar te veel zijn, of te donker en uitgebrand. In de workshop delen we opgedane kennis en ervaring, met o.a. brandveiligheid en blustechnieken. Door kunstenaar Lenneke van der Goot.

Workshop vrijwilligers algemene activiteiten

Voor iedereen die zijn schouders wil zetten onder deze herdenkingsbijeenkomst. Denkbare klussen zijn bijvoorbeeld het vullen, uitzetten en aansteken van fakkels, het op- en afbouwen, en het verspreiden van flyers en posters. Iedereen die wil helpen is welkom. Voor de vrijwilligers is een instructieavond gepland. Iedereen doet iets wat binnen zijn of haar mogelijkheden ligt.

Workshop vrijwilligers begeleiding bezoekers en rituelen

Om bezoekers aan de rituelen te laten deelnemen, zijn ritueel begeleiders nodig die het publiek stimuleren en uitleg geven. Vrijwilligers met een invoelingsvermogen en gevoel voor schoonheid kunnen deelnemen aan deze workshop. Ze leren uitdrukking geven aan kernwaarden als gastvrijheid, respect en openheid in woord, houding en gebaar. We leggen een poule van vrijwilligers aan die vaker ingezet kunnen worden.

Workshops voor amateurkunsten

Workshop De Kunst van het Namen-zingen

Zangeres Daphne Questro ontwikkelde het 'namen-zingen-bij-de-vuurcirkel'. Dit is een ritueel waarbij nabestaanden een naam van de overledene op een briefje schrijven en inleveren, zangers zingen a capella en vanuit improvisatie de naam als een soort 'mantra'. Deze kunstvorm ontroert en boort diepere lagen aan. De workshop is bedoeld voor amateur of professionele zangers met aantoonbare zangervaring en die het aandurven om voor publiek solo, a capella en vanuit improvisatie en te zingen.

Brainstorm voor koren

Locale koren willen vaak participeren bij de herdenkingsavonden. Om te voorkomen dat het een algemeen concert wordt, gaan we brainstormen hoe locale koren op een creatieve manier kunnen bijdragen aan een specifieke vorm die op de avond extra betekenis krijgt.

Brainstorm amateurkunstenaars

Indien amateur of lokale kunstenaars interesse en affiniteit hebben met het initiatief in hun woonplaats of in het algemeen dan ze een workshop volgen waarin duidelijk wordt hoe hun talent kan worden ingezet. Alle disciplines zijn mogelijk: zang, muziek, beeldende kunst, theater, poëzie, tuinieren, houtbewerken, textiel, koken etc. Ook worden mensen begeleid die een bepaald idee willen uitvoeren.

Workshop Licht potjes maken

Een workshop van 1.5 uur met schoolkinderen om lichtpotjes te maken. Kinderen beplakken glaspotjes met doorzichtig en gekleurd vliegerpapier. Hierop kunnen teksten en tekeningen gemaakt worden. Tegelijkertijd wordt de thematiek van de dood en de ervaringen met de dood besproken. De kinderen brengen de gemaakte potjes op avond zelf naar de begraafplaats. Op de avond zelf kan er ook een werktafel geplaatst worden met potjes, lijm en papier zodat bezoekers ter plekke een lichtpotje kunnen maken.

© Allerzielen Alom / Rachel de Boer

Workshops voor nabestaanden

Inspiratieavonden

Hoe creëer je een bijzondere ambiance bij het graf of op een zelfgekozen plek als iemand elders is begraven of gecremeerd. Nabestaanden die op individuele basis mee willen doen worden in deze workshop geholpen om hun gedachten en herinneringen vorm te geven. Dit kan associatief, poëtisch, muzikaal, culinair, beeldend. Er wordt geluisterd naar individuele verhalen. Hieruit zullen ideeën en plannen voortkomen die zowel passen bij de overledene als bij de nabestaande(n). Door: kunstenaar Mirjam Bakker

Foto inloopavonden

Op een laagdrempelige manier kunnen mensen hun dierbaren herdenken door een foto te laten scannen. De foto kan zo verwerkt worden in een lampion of een ander object. Zo worden de overledenen op de herdenkingsavond in het licht gezet. Door diverse kunstenaars en vormgevers.

Workshop met textiel

Tijdens deze avond kunnen nabestaande ideeën opdoen om hun herinneringen of poëtische gedachten vorm te geven met textiel. Het gaat om inspireren, stimuleren en begeleiden. Textiel is voor velen een geschikt materiaal. Het is niet nodig om naald en draad te hanteren. Jong en oud, man of vrouw kan meedoen. Het is in klein en groot formaat te gebruiken, van zakdoek tot (tafel)laken. De kunstenaar toont voorbeelden en laat materiaal en technieken zien. Bijvoorbeeld: lettersjablonen, textielverf en -stiften, transferpapier, textiel, naai- en borduurgarens.

3. Algemene inrichting

Vuur

Levend - spiritueel - warm

Vuur is een belangrijk element binnen Allerzielen Alom. Het is in veel opzichten niet te vervangen door kunstlicht. Vuur is een levend materiaal dat sterk sfeerbepalend is. Vuur heeft zowel levensschenkende als levensbedreigende eigenschappen; het geeft licht, warmte en energie, maar aan het gebruik van vuur zijn ook gevaren verbonden. De letterlijke warmte van vuur geeft de bezoeker het gevoel welkom te zijn. Naast bekende vuurvormen als fakkels, stormlampen en vuurkorven, hebben we ook zelf veel vuurvormen ontwikkeld.

Vuurwinkel

kampvuur voor glühwein

Vuurworkshop

Gebaseerd op de opgedane kennis en ervaring zijn er vuurworkshops van 3 uur. U krijgt praktische informatie over verschillende soorten vuur en over veiligheid. Het maken van een vuurplan wordt behandeld. Hoe richt je een locatie in met vuur en wat komt daar bij kijken? Ook de betekenis en kwaliteit van vuur binnen Allerzielen Alom worden besproken. We demonstreren de verschillende vuursoorten en blustechnieken. De informatie wordt middels een PowerPoint gepresenteerd, er worden hand-outs uitgedeeld en er zijn echte materialen aanwezig om mee te oefenen.

© Allerzielen Alom / Lenneke van der Goot

Vuurplan

Voor het inrichten van een begraafplaats is het maken van een vuurplan nodig. Hoe kun je de route verlichten met vuur? Waar is licht nodig en waar mag het donker zijn? Welke soorten vuur zijn nodig en welke brandstoffen en hoeveelheden horen daarbij? Wat zijn de kosten en waar kunt u dat inkopen? Ook blusplekken, een vuurwerkplaats en de vuurwinkel komen aan de orde. Een werkplan voor de vuurploeg hoort er ook bij, want alles moet op tijd staan en branden en ook weer opgeruimd worden. Het is nodig om de locatie tijdig te bezoeken. Op basis daarvan kan een lijst opgesteld worden van de benodigdheden en de kosten.

Vuurworkshop

werkplaats op locatie

Begeleiding en uitvoering

Het is mogelijk om op de dag van de uitvoering begeleiding te krijgen. Vooral de eerste keer is het fijn om een ervaren persoon erbij te hebben. Zo'n opbouwdag is gebaat bij een goede planning en aansturing van vrijwilligers en medewerkers. Alles moet op tijd staan en branden. De begeleider adviseert bij het inrichten van de werkplek (tent of loods), stuurt de vuurploeg aan en maakt een tijdsplanning. Ook op de avond zelf zijn er onderhoudsactiviteiten nodig en voor het afbouwen en opruimen is het belangrijk dat iedereen weet wat die moet doen.

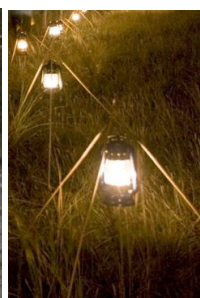
Kunstenaar

Lenneke van der Goot (1979), 1098 TK Amsterdam en is sinds 2005 bij Allerzielen Alom betrokken. Artist statement: 'De aanwezigheid van vuur binnen Allezielen Alom verenigt vorm, handeling en betekenis. Het is daarmee voor mij als beeldend kunstenaar elke keer weer een artistieke uitdaging om een goed vuurplan te maken, een intensieve klus om alles op tijd af te hebben en hartverwarmend om het resultaat te bewonderen.'

Verhuur vuurmaterialen

Studio Ritual Art beschikt over verschillende materialen waarmee de locatie kan worden aangekleed.

Fakkels, stormlampen, vuurkorven, wokken, grafkaarsen, theelichtjes op een batterij, vuuremmers, grote pannen voor chocolademelk, gidsentasjes, blusmaterialen (emmers, wollen dekens) en nog wel meer. Achterin deze bundel vind u de prijs lijst

Licht

Licht is met vuur het belangrijkste beeldbepalende element van de inrichting. Door middel van de juiste combinatie vuur en licht verandert een begraafplaats tot een plek waar men Allerzielen viert. Deze transformatie is belangrijk. Door de locatie aan te passen wordt de beleving sterker. Door de gedenkplek letterlijk in te kleuren met licht wordt het een toegankelijke plek waar men zich open stelt voor alle andere indrukken. Licht is ook een buitengewoon lastig element. Licht vraagt stroom en bovendien vraagt het werken met licht inzicht in dieptewerking, contrast en kleur. Vanuit die kennis wordt een lichtplan gemaakt. En vervolgens wordt dat plan wordt uiteindelijk de gedenkplaats ingericht.

Lichtworkshops

Kennis over licht en de werking van licht op de beleving van bezoekers is over te dragen in de vorm van workshops. Die workshops zijn voornamelijk verhalen over de werking van licht en minder de technische kant van verlichting. Deze workshops geven inzicht in kleuren, sterktes van licht en dieptewerking en contrasten. Na deze workshops is het mogelijk zelfstandig een creatief plan te maken voor de verlichting van een gedenkplaats. De uitvoering van het lichtplan zal vrijwel altijd gepaard gaan met de inhuur van licht en bekabeling en technici voor de uitvoering.

Lichtplan

Voor het verlichten van een begraafplaats is een goed, technisch en creatief, plan nodig. De wensen aan licht in kleur en in sterktes worden in het plan vertaald naar armaturen en bekabeling. Daarnaast wordt een werkplan opgesteld om tot een efficiënte uitvoering te komen. Tenslotte is vaak slechts 1 dag beschikbaar voor de inrichting en wordt het materiaal ook weer direct na afloop weggehaald. Het is nodig om de locatie tijdig te bezoeken. Op basis daarvan kan een lijst opgesteld worden van de benodigdheden en de kosten.

Uitvoering

Het is mogelijk om een lichtplan geheel uit te laten voeren. Daarvoor is een bezoek aan de locatie noodzakelijk en aan de hand van dat bezoek wordt een werkplan opgesteld. De materialen, de lampen en de bekabeling worden daarin gespecificeerd en kunnen bij ons ingehuurd worden. dat geldt ook voor de crew die het lichtplan op de dag zelf uitvoert.

iMagineArt/Ronald Tebra

iMagineArt is onder leiding van Ronald Tebra al jarenlang betrokken bij Allerzielen. Hij is verantwoordelijk voor het lichtplan én de uitvoering daarvan op inmiddels meer dan 10 begraafplaatsen. De materialen die iMagineArt verhuurt zijn bijzonder geschikt voor de verlichting van begraafplaatsen. De lichtplannen die voor de verschillende begraafplaatsen gemaakt zijn variëren van simpel maar doeltreffend tot sprookjesachtig en groots.

Informatie en bestelling

iMagineAir, Ronald Tebra, 075-6148684, ronald@imagineart.nl

Verhuur

Het inrichten van een begraafplaats voor een Allerzielenviering vergt veel materiaal. Materiaal wat geschikt moet zijn voor gebruik buiten en materiaal wat aansluit bij wensen van kunstenaars en/of opdrachtgevers. iMagineArt verzorgt al een aantal jaren de inrichting van de begraafplaatsen waar Allerzielenvieringen gehouden worden. Daardoor is een voorraad aan bruikbare materialen ontstaan die gehuurd kunnen worden. Licht, geluid, projectie, bekabeling, meubilair...er is heel veel in voorraad en bovendien worden er in een eigen werkplaats ook regelmatig items gemaakt. Soms voor kunstenaars maar vaak ook voor organisatoren die iets speciaals willen.

Materialen

Voor de inrichting is licht onontbeerlijk. iMagineArt beschikt over veel **buitenverlichting** die specifiek geschikt is om bomen aan te lichten in kleur. Daarnaast is veel lichtapparatuur beschikbaar waarmee gebouwen en specifieke onderdelen van de begraafplaats te verlichten zijn. Natuurlijk is ook de **bekabeling** beschikbaar en zijn via iMagineArt ook uiterst stille **mobiele aggregaten** te huur. Met die materialen is een stille **stroomvoorziening** te realiseren op ieder locatie. Naast licht is ook **geluid** beschikbaar. Ook deze materialen zijn buiten te gebruiken. Dit varieert van kleine accu gevoede **MP3 spelers** en **speakers** tot grotere (accu gevoede) **geluidsets**. **Zendermicrofoons** maken ook deel uit van de voorraad. Voor de projectie van DVD's of computerbestanden zijn **projectoren**, **schermen** en **afspeelapparatuur** beschikbaar. Deze apparatuur is te plaatsen in speciaal ontwikkelde **waterdichte projectie kisten**. Met het beschikbare **meubilair** zijn werktenten in te richten maar ook voor **terrasmeubilair** is beschikbaar. Ook de **werktent**, een tent van 6x12 meter is te huur. **Noodverlichting** en **uitbordjes** zijn ook leverbaar. Voor de signing zijn **vlaggenmasten**, **banierhouders** en **posterframes** in de verhuur.

Prijzen

Alle materialen worden per dag verhuurd. Meerdere dagen betekent dan ook een lager tarief. De transportkosten zijn af Zaandam. Afhankelijk van omvang en tijdsduur wordt een offerte op maat gemaakt.

Diensten

De plaatsing van het materiaal en de bediening daarvan kan door iMagineArt verzorgd worden. Met eigen technisch personeel worden dan alle systemen werkend geïnstalleerd en gedurende de viering gecontroleerd.

Signing

iMagineArt is ook een betrouwbaar adres voor alle vormen van signing. **Banieren**, **vlaggen**, **posters (voor driehoeksborden)**, **snijletters**, **verkeersborden**, **routeborden**, **fotoprints op canvas of op weerbestendig materiaal**, al deze materialen zijn via iMagineArt snel en betaalbaar te verkrijgen. Ook op het allerlaatste moment zijn wij in staat om oplossing aan te dragen.

iImagineArt/Ronald Tebra

iImagineArt is onder leiding van Ronald Tebra al jarenlang betrokken bij Allerzielen Alom. Hij is verantwoordelijk voor het lichtplan én de uitvoering daarvan op inmiddels meer dan 10 begraafplaatsen. De materialen die iImagineArt verhuurt zijn bijzonder geschikt voor de verlichting van begraafplaatsen. De lichtplannen die voor de verschillende begraafplaatsen gemaakt zijn variëren van simpel maar doeltreffend tot sprookjesachtig en groots.

Informatie en bestelling: iImagineAir, Ronald Tebra, 075-6148684, ronald@imagineart.nl